

ся у 120 (19,2 %) випадках. У 70 (9,8 %) випадках у зв'язку із труднощами диференціальної діагностики виконано лапароцентез, що дозволило за характером виділень із черевної порожнини у 59 потерпілих констатувати гемоперитонеум, у 11 — перитоніт.

Хірургічне лікування проводилося із широкого лапаротомного доступу з ретельною ревізією всіх внутрішніх органів, ліквідацією джерела кровотечі та дренажуванням грудної, черевної порожнини або заочеревинного простору, під час чого виконано 10 ушивань розривів печінки, 50 — спленектомій, 19 — клиноподібних резекцій тонкої або товстої кишки з виведенням кінцевої колостоми.

Оскільки переважна більшість хворих із політравмою надходить у стані шоку різного ступеня тяжкості, повноцінна й адекватна протишокова терапія повинна враховувати головні параметри гемодинаміки з постійним їх моніторингом. Однак не завжди належна увага приділяється вимірюванню центрального венозного тиску та інтерпретації його показників. Це пов'язано з недоліками відомого пристрою для тривалої флеботонометрії Вальдмана: недостатній рівень

технологічності, інформативності та надійності. Вищеозначені фактори зумовлюють застосування флеботонометра винятково в умовах стаціонару і на окремому штативі, що змушує перебувати медичний персонал у стані підвищеної уваги, щоб не прогаяти раптового збільшення венозного тиску у пацієнтів, підвищує ризик ушкодження скляної вимірювальної трубки-пристрою під час стерилізації, зберігання або транспортування.

Нами вдосконалено цей пристрій, в якому шляхом введення додаткового вузла досягається підвищена технологічність, інформативність та надійність, а, отже — ефективність від його застосування.

Поставлене завдання було вирішено в такий спосіб: вимірювальна трубка відомого апарату Вальдмана [4] була виконана з еластичного оптично-прозорого матеріалу й обладнана резистивним датчиком, функціонально і електрично з'єднаним із електронним блоком реєстрації і звукової та візуальної індикації (А.с. № 56693 А) [5].

Проведення флеботонометрії у 244 хворих із політравмою покращило умови післяопераційного моніторингу.

Висновки

1. Госпіталізація хворих із політравмою має здійснюватися у спеціалізовані багатопрофільні відділення, що дозволяє покращити діагностичні та лікувальні заходи і зменшити летальність.

2. Усім пацієнтам із поєднаними та множинними травмами під час проведення інфузійної терапії необхідно проводити моніторинг центрального венозного тиску за допомогою модернізованого флеботонометра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Королев М. П., Кутушев Ф. Х., Уракчеев Ш. Х. Хирургическое лечение поврежденных печени // Вестн. хирургии. — 1996. — № 5. — С. 53-55.

2. Кравець М. С., Рилов А. І. Діагностика та лікування поєднаної та множинної травми органів черевної порожнини // Шпит. хірургія. — 2000. — № 1. — С. 53-54.

3. Хірургічне лікування ушкоджень печінки / В. Ю. Соколов, А. О. Лусте, В. І. Васілов, О. С. Меленко // Там же. — С. 55-58.

4. Вальдман В. А. Венозное давление и венозный тонус. — Л.: Медгиз, Ленинград. отд-ние, 1947. — С. 47-49.

5. Іващук Л. Ю., Ляпіс М. О., Ушаков Ю. О. Пристрій для вимірювання венозного тиску // А.с. № 56 693 А від 15.05.2003 р. — Бюл. № 5.

УДК 617.51+616.716.1]-001-07:618.31

О. В. Марков

МОЖЛИВОСТІ РАНЬОГО ЗАКРИТТЯ КІСТКОВИХ ДЕФЕКТІВ ПРИ ПОЄДНАНІЙ КРАНІОМАКСИЛЯРНІЙ ТРАВМІ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА СТЕРЕОЛІТОГРАФІЇ

Харківська медична академія післядипломної освіти

Вступ

Проблема відновлення цілісності кісток черепа після травматичних ушкоджень і декомпресивних трепанацій ся-

гає своєю історією в глибину століть і не втрачає актуальності й досі. Некориговані дефекти кісток черепа призводять до порушення взаємовідношення між мозком, ліквором і кров'ю

— трьома інгредієнтами внутрішньочерепного вмісту, що опинився в незвичних умовах незамкнутої порожнини. Крім того, відсутність кістки призводить до утворення рубцевого

конгломерату, що охоплює мозкову тканину, тверду мозкову оболонку, м'які тканини черепа і є найчастішою причиною пізньої епілепсії.

Найбільшого розповсюдження в 70-х роках ХХ ст. набули алопластичні методи закриття кісткових дефектів з використанням пластмас акрилової групи (швидкодіюча пластмаса — стіракрил, органічне скло — плексиглас) і металів (тантал, титан) [1]. Деякі автори пропонують як оптимальний матеріал для закриття кісткових дефектів синтетичні пластмаси — протакрил, палакос [2]. Є повідомлення про використання керамічних імплантатів (корундова кераміка) [3]. Інші автори вважають, що для корекції дефектів черепа найбільш доцільне застосування автопластичних матеріалів, зокрема — автокістки, заздалегідь імплантованої в підшкірно-жирову клітковину хворого [4]. Існує думка, що за відсутності власної кістки переважаючим матеріалом для краніопластики є алокістка, яка нібито стимулює процеси кісткоутворення з боку тканин реципієнта і служить джерелом новоутворення кісткового регенерату [5].

Щодо біосумісності матеріалів, які використовуються для краніопластики, є свідчення про те, що метилметакрилату та іншим полімерам акрилової кислоти не притаманна достатня біосумісність, вони токсичні для оточуючих тканин і призводять до значної кількості ускладнень [4; 6]. Корундова кераміка у 5 % випадків спричинює трофічні порушення м'яких тканин і потребує видалення [3]. Автопластичні матеріали теж шкідливі, оскільки можуть спричинювати запальні ускладнення або піддаватися розсмоктуванню [1].

Про застосування металів (зокрема титану) для закриття дефектів кісток черепа в доступній нам літературі виявлено дуже мало повідомлень. Проте всі вони свідчать про

достатню біосумісність титану і мінімальну кількість ускладнень, пов'язаних з його використанням [7].

Вибір матеріалу для краніопластики — не єдина проблема, з якою стикається хірург при закритті кісткового дефекту черепа. Існує проблема відновлення природного рельєфу останнього, особливо якщо дефект розміщений у складних за конфігурацією анатомічних зонах. У зв'язку з цим у літературі є повідомлення про комп'ютерне моделювання кривизни трансплантата за рентгенограмою черепа [8]. Сучасним і найперспективнішим варіантом розв'язання проблеми відновлення ушкоджених ділянок черепа складної конфігурації (переважно це носолобно-орбітальна локалізація) є створення тривимірних комп'ютерних моделей необхідних імплантатів з перетворенням їх у повномасштабні тривимірні пластикові моделі фрагментів черепа пацієнтів (лазерна стереолітографія), з подальшим виготовленням імплантатів та їх прес-форм. Останні, за існуючими даними, виготовляються з метилметакрилатів [9]. Про використання титану для виготовлення складних за конфігурацією анатомічних імплантатів у вітчизняній літературі повідомлено нами не виявлено.

Метою нашого дослідження є доведення перспективності методики пластики дефектів кісток черепа титановими трансплантатами, виготовленими з використанням комп'ютерного моделювання ушкодженої ділянки і стереолітографії, що відтворюють конфігурацію черепа пацієнта.

Матеріали та методи дослідження

У 2-му нейрохірургічному відділенні та відділенні щелепно-лицьової хірургії Харківської міської клінічної лікарні швидкої та невідкладної медичної допомоги, починаючи з 2001 р.,

активно використовуються титанові конструкції фірми «Конмет» (стандарт титану — ASTM F67-89 Grade 4) як матеріал для краніопластики. Наш вибір зумовлений такими факторами: біосумісність, можливість адекватної стерилізації, інтраопераційна зручність (не потребує менінголізису), надійність фіксації трансплантата (кріпиться шурупами до кістки). Нами прооперовано 12 хворих із використанням комп'ютерного моделювання зони дефекту і пластиком кісткових дефектів титановими трансплантатами. Три пацієнти оперовані в ранньому періоді — до трьох тижнів після травми.

Результати дослідження та їх обговорення

У групі хворих, яким пластику кісткових дефектів виконували титановими трансплантатами, не спостерігалось жодного ускладнення.

Сьогодні у реконструктивній хірургії конвексимальних дефектів черепа, як правило, труднощів не виникає. З цією метою використовуємо титанові пластини «Ажур» залежно від локалізації дефекту, або плоскі (на скроневу ділянку), або сферично зігнуті з радіусом кривизни 15° і 30° (лобна, тім'яна ділянки).

У разі великих посттравматичних дефектів черепа складних конфігурацій (переважно це дефекти кісток краніомасиллярної зони) проблема їх заміни полягає у виготовленні фігурного трансплантата, що повторює рельєф кісткових структур пацієнта. Ця проблема розв'язана нами за допомогою використання комп'ютерного моделювання і стереолітографії.

Методика виготовлення фігурного анатомічного трансплантата складається з кількох етапів. Перший етап — хворому з посттравматичним дефектом кісток черепа проводиться спіральна комп'ютерна томографія черепа з його тривимір-

ною реконструкцією. Для отримання тривимірного зображення з максимально точним повторенням рельєфу черепа хворого томографічні зрізи виконуються з мінімальною кроковою довжиною. У більшості випадків не обов'язково робити томографію черепа повністю, достатньо виконати томограму зони дефекту із заходом на здорові тканини по 2 см зверху і знизу (дослідження виконується в аксілярній проекції). Другий етап — хворому виконується комп'ютерне моделювання зони дефекту. Наступний етап — на базі тривимірної комп'ютерної моделі виготовляється повномасштабний стереолітографічний макет черепа хворого або макет фрагмента черепа. Заключним етапом є виготовлення за допомогою вищезазначеного макета титанового трансплантата. Останній повністю повторює «рідний» рельєф черепа хворого і контури дефекту. Для подальшої фіксації отриманого трансплантата до кістки при його виготовленні по периметру контурів дефекту додається 0,7 см (така ширина зони фіксації трансплантата до кістки запропонована нами; вважаємо, що вона найбільш зручна).

Як приклад використання вищезазначених технологій з подальшим заміщенням складного краніомаксиллярного дефекту в гострому періоді наводимо такий клінічний випадок.

Хворий В., 20 років, дістав травму внаслідок падіння з мотоцикла, був доставлений до стаціонару в коматозному стані. ЯМР-томографія головного мозку виявила епідуральну гематому лівої лобно-скроневої ділянки і багатофрагментарний втиснутий перелом лобної кістки з переходом на передню черепну ямку, багатофрагментарні переломи лівої та правої скроневої кісток. Через 1 год з моменту надходження хворому було виконано операцію — видалення епі-

дуральної гематоми, стабільний металоостеосинтез великих фрагментів лівої скроневої кістки, видалення дрібних кісткових фрагментів лобної, правої скроневої кістки, покриття лівої орбіти, а також пластику передньої черепної ямки і лобних пазух. На цьому добу післяопераційного періоду хворому виконано спіральну комп'ютерну томографію черепа з тривимірною реконструкцією зони дефекту, тоді ж було замовлено титановий трансплантат для заміщення дефекту, що залишився, кісток черепа (лобно-носо-орбітальна ділянка і скронево-крилопіднебінно-вилицева ділянка справа).

Через 2 тиж з моменту отримання травми хворому було виконано повторну операцію: пластика кісткового дефекту титановим трансплантатом анатомічної форми, виготовленим із використанням комп'ютерного моделювання і стереолітографічної моделі черепа хворого. Післяопераційний період перебігав добре. Рана загоєна первинним натягом. Отриманий задовільний косметичний ефект. Хворого виписано на 9-ту добу після операції в задовільному стані.

Висновки

1. Титан, на нашу думку, найдоцільніший матеріал для закриття посттравматичних дефектів черепа, що пов'язано з його високою біосумісністю та зручністю в роботі.

2. Оптимальним видом сітчастої структури титанової пластини є «Ажур», оскільки він забезпечує достатній захист анатомічних утворень, що знаходяться під ним, від ушкоджувальних факторів і дає максимальну можливість консолідації імплантата з оточуючими тканинами.

3. Індивідуальне виготовлення титанового трансплантата на літограмі дозволяє досягти максимальних косметичних і функціональних результатів у хворих з великими

посттравматичними дефектами краніомаксиллярної зони.

4. Біосумісність титану та швидке виготовлення анатомічного імплантата дає можливість корекції кісткових дефектів у гострому періоді ізольованої та поєднаної ЧМТ, що, на нашу думку, є фактором, який знижує інвалідизацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иргар И. М. Нейрохирургия. — М.: Медицина, 1982. — 432 с.

2. Выбор материала для аллопластики дефектов свода черепа / С. Ю. Рябов, Т. З. Биктимиров, А. И. Мидленко и др. // Матер. 3-го з'їзду нейрохірургів України. — Алушта, 2003. — С. 64.

3. Современные методы лечения черепно-мозговой травмы / В. И. Сипитый, В. В. Воробьев, Б. В. Гунько, Ю. А. Котляревский // Там же. — С. 56.

4. Перспективность метода краниопластики аутокостью, предварительно имплантированной в подковожировую клетчатку у больных с тяжелой черепно-мозговой травмой / К. И. Дриждов, Н. Е. Полищук, Г. В. Комарницкий и др. // Там же. — С. 65.

5. Новый способ приготовления аллотрансплантатов в реконструктивной хирургии больных с последствиями тяжелой черепно-мозговой травмы / П. В. Красношлык, Р. Д. Касумов, Д. Е. Иванкин, Ж. С. Жанайдаров // Там же. — С. 86.

6. Дубок В. А., Шевченко Е. А. Использование биокерамики и биокондитомов в хирургии кости черепа // Укр. нейрохірург. журнал. — 2001. — № 2. — С. 151-152.

7. Алексеев С. П., Чебурахин В. Н. Пластика дефектов черепа титановой сеткой // Матер. 3-го з'їзду нейрохірургів України. — Алушта, 2003. — С. 64-65.

8. Мініінвазивна краніопластика дефекту кісток склепіння черепа (експериментальне дослідження) / І. В. Андреева, О. В. Бондаренко, О. А. Виноградов та ін. // Укр. нейрохірург. журнал. — 2001. — № 2. — С. 142.

9. Компьютерное моделирование и лазерная стереолитография в реконструктивной хирургии посттравматических дефектов черепа / А. Д. Кравчук, А. А. Потапов, В. Н. Корниенко и др. // Матер. 3-го з'їзду нейрохірургів України. — Алушта, 2003. — С. 39.

